

ПРАКТИКИ В ПРЕПОДАВАНЕТО НА АУДИОВИЗУАЛЕН ПРЕВОД. ОПИТЪТ НА ИСПАНИЯ

Венета Сиракова

Резюме

В статията се проследява възникването, развитието и съвременното състояние на университетското обучение по аудиовизуален превод в Испания, което има сериозни традиции в тази страна. Въз основа на модела за същността и придобиването на професионална преводаческа компетенция на изследователската група РАСТЕ и на рамката за преводаческите компетенции на Европейската магистърска степен по превод (ЕМТ) се прави преглед на основните компетенции, които се развиват в четири магистърски програми по аудиовизуален превод в шест големи испански университета, и се разглежда тяхната пригодност за подготвяне на компетентни и конкурентоспособни преводачи на пазара на този динамично развиващ се сектор на преводаческите услуги. Особено внимание се обръща на академичните предложения, свързани с най-новите насоки на аудиовизуалния превод и локализация, като превод на мултимедийни продукти, видеоигри, смарт устройства, приложения, синхронно субтитриране и редица други, както и на обучението по аудиовизуален превод, предназначен за потребители с увреждания.

Ключови думи: магистърски програми, аудиовизуален превод, дублаж, субтитриране, мултимедийни продукти, достъпност.

ПРАКТИКИ В
ПРЕПОДАВАНЕТО
НА АУДИОВИЗУАЛЕН
ПРЕВОД. ОПИТЪТ НА
ИСПАНИЯ

През последните десетилетия преподаването на аудиовизуален превод (АВП) придобива все по-голямо значение поради нарастващото разпространение на аудиовизуалните продукти в света. Тук ще се спрем на испанския опит в тази област, тъй като Испания е една от страните с развита мрежа от обучителни институции по АВП, а и испанското преводознание му отделя значително внимание.

Доста време в специализираната испаноезична литература са битували различни разбирания за това какво представлява и как трябва да се нарича преводът на филмите, на телевизионните продукции и на останалите аудиовизуални продукти, които са започнали да се появяват с течение на времето. Наименованията му са варирали от *traducción filmica* (филмов превод) и *traducción subordinada* (ограничен превод) до *traducción para la pantalla* (екранен превод), но постепенно, с развитието на технологиите, се е стигнало до заключението, че определението на този вид превод трябва да включва всички средства за възпроизвеждане на образ и звук и така към киното се присъединяват телевизионните и мултимедийните продукции, а по-късно – видеоигрите и смарт устройствата. В крайна сметка в края на 90-те години на миналия век се стига до дефиницията на Р. Агост – до голяма степен валидна и до днес, според която АВП се занимава с текстове, предназначени за киното, телевизията, видеото и мултимедийните продукти, и има собствени характеристики, свързани с ограниченията и специфичните техники, които се използват (Мичев 2013: 315). От междуетникова перспектива може да се каже, че АВП включва обработка на езиковите елементи – реплики и диалози – на определен аудиовизуален продукт, за да се улесни разпространението му на по-широк пазар (Фойс 2012, онлайн ресурс). Следователно става дума за превод не само на филми – игрални и телевизионни, но и на анимация (за деца или за възрастни), на телевизионни програми, на мултимедийни продукти и на рекламни спотове, както и превод върху лента в театрални и оперни салони или превод за хора в неравностойно положение, и т.н. (Мичев 2013: 312).

Венета Сиракова

Дълго време обучението в областта на АВП се е извършвало извън академичната среда, тъй като стремителното развитие на редица нови практики в тази област е изисквало да бъдат изградени твърде бързо определени нови умения, но университетите не са разполагали с достатъчно време да предложат подходящо обучение, а според редица изследователи на АВП то е от ключово значение за изграждането на професионална преводаческа компетенция (ПК). Макар да няма точни сведения кога са започнали да се организират първите университетски курсове по АВП, може да се твърди, че това се случва в края на 80-те и в началото на 90-те години на миналия век. Според някои данни Университетът в Лил още в края на 80-те години е предлагал курсове по субтитриране и дублаж, следван от Копенхагенския университет, където през учебната 1990-1991 година е бил организиран курс по субтитриране, а в края на 80-те години са се предлагали курсове по субтитриране и в белгийския град Гент (Диаз Синтас 2008: 3-9).

Първите испански университети, въвели АВП като отделна дисциплина още в началото на 90-те години на XX век, са Автономният университет на Барселона и Университетът на Гранада. По данни на известния испански специалист по превод Роберто Майорал в края на 90-те години вече са се провеждали многобройни университетски курсове по АВП с най-разнообразни наименования: „Превод и образ“, „Кино и театър“, „Субтитриране и *voice-over*“, „Аудиовизуален превод“, „Превод на кинематографични текстове“ и пр. Подобни дисциплини са се предлагали в 16 университета и обикновено са били избираеми, като повечето от тях са били включени в бакалавърските програми по превод, но понякога такива курсове са се срещали и в някои магистърски или докторски програми (Майорал 2001: 19-40).

През 2007 г. екип от испански учени, които работят в областта на преводазнанието, обнародва кратък обзор на състоянието на АВП в Испания (Диаз Синтас и др. 2007: 685-692). Според техните данни в повечето

ПРАКТИКИ В ПРЕПОДАВАНЕТО НА АУДИОВИЗУАЛЕН ПРЕВОД. ОПИТЪТ НА ИСПАНИЯ

¹ Понятието за дублаж в Испания не съвпада с българското разбиране за тази преводна техника. У нас под „дублаж“ се разбира по-скоро *voice-over* (насложен глас и/или глас зад кадър), докато в Испания почти от самото начало е заложено схващането, че дублажът по правило е пълен, с фонетичен синхрон (*lip-sync dubbing*). Испанските учени приемат, че дублажът е пример за „невидимостта“ на превода, тъй като при него фонограмата с преведения текст напълно замества оригиналния диалог в синхрон с образа, като се следва максимално вярно оригиналът от гледна точка на дължината на изходния текст, търси се съвпадение с движението на устните на актьорите на екрана и не се чува никакъв фонов звук от оригиналната фонограма, в резултат на което зрителите имат усещането, че чуждестранните актьори сякаш говорят на родния им език (Чауме 2008: 129; Ламбова, Мичев 2018: 360). По-нататък в текста под „дублаж“ се разбира пълен дублаж, ако това не е уточнено изрично.

университетски центрове в Испания – както във факултетите по писмен и устен превод, така и във филологическите факултети, се предлагат курсове, свързани по един или друг начин с АВП. Те най-често са вписани в програмите с английски език, макар че на отделни места се срещат и в специалности с френски език, и се предлагат основно в последните години на бакалавърските програми или в магистърската степен. Най-често са посветени единствено на превода на игрални филми (субтитриране и дублаж), което означава, че почти не се изучават особеностите на превода на телевизионните сериали, документалното кино или анимацията. Освен това на места се наблюдава припокриване на съдържанието на курсове с различни наименования, а кредитите варират от университет на университет.

От 2001 г. Автономният университет на Барселона, в който преподават двама от авторите на проучването, започва да предлага магистърска програма (МП), свързана с теорията и практиката на АВП. В нея се изучават не само двете му основни разновидности – дублаж¹ и субтитриране, но се предлагат и модули за превод от типа *voice-over* или превод на мултимедийни продукти с цел да се ориентира обучението към нуждите на трудовия пазар. От една страна, това е довело до необходимостта от привличане на професионални преводачи като преподаватели, а от друга страна, е скъсило дистанцията между университетското образование и бизнеса. За пръв път е въведен и един съвсем практически курс, подготвящ бъдещите преводачи за справяне с най-различни проблеми, с които могат да се сблъскат в реалната трудова среда след дипломирането си – от предоставяне на данъчна и финансова информация до обучение за създаването на собствени интернет страници. Интересен факт е, че само две години след началото на тази програма е създаден и неин електронен вариант с четири отделни модула: теория на АВП, субтитриране, дублаж и мултимедийен превод (Диас Синтас и др. 2007: 687-689).

Венета Сиракова

Тук трябва да се уточни, че МП по АВП в Автономния университет на Барселона съществува и до днес в двата си модула – присъствен и онлайн. Програмата включва обучение за пълен дублаж, *voice-over*, субтитриране, мултимедийни продукти, видеоигри, аудиоописание за незрящи хора, субтитриране за хора с увреден слух и субтитриране с разпознаване на реч (*speech recognition*). Университетът разполага и със собствена трудова борса (*Servei de Ocupabilitat UAB*), с помощта на която студентите и дипломантите получават по-бърз достъп до реалната бизнес среда.

Многобройни са магистърските програми за аудиовизуален превод, които предлагат понастоящем испанските висши учебни заведения. В някои от тях към традиционните курсове за дублаж и субтитриране се добавят и нови, нестандартни дисциплини и дейности. Така например в Европейския университет във Валенсия се предлагат курсове по дублаж и озвучаване, които се водят от професионални озвучаващи актьори, както и курсове по синхронно субтитриране в реално време (*live subtitling*). Освен това студентите подготвят лично портфолио с готови субтитрирани или дублирани видеоматериали, а в края на обучението си имат възможност да защитят проектите си пред представители на бизнеса.

Някои магистърски програми са изготвени в сътрудничество между два университета. Такава е общата програма „Аудиовизуален превод и локализация“ на Университета „Комплутенсе“ в Мадрид и на Мадридския автономен университет. Интересното тук е, че желаещите студенти могат да запишат специален профил, свързан с локализацията при АВП (адаптация на софтуерни продукти, уебсайтове, видеоигри, приложения и други мултимедийни съдържания). Сътрудничеството между други висши училища пък е свързано с възможността да се предлагат едновременно присъствени и онлайн курсове, както е в случая с общата МП по АВП на Висшия институт за лингвистични и преводачески изследвания (ISTRAD) в Севи-

ПРАКТИКИ В
ПРЕПОДАВАНЕТО
НА АУДИОВИЗУАЛЕН
ПРЕВОД. ОПИТЪТ НА
ИСПАНИЯ

ля и на Мадридския университет за дистанционно обучение (UDIMA).

Трети университети предпочитат да включват АВП като специализация в рамките на определена МП по превод. Такава възможност се дава например в МП „Професионален превод“ на Университета на Гранада, където сред другите специализации се предлага и модул „Аудиовизуален превод и достъпност“, в който се обръща специално внимание на достъпността от гледна точка на превода в киното, в туризма и в различни архитектурни и музейни пространства.

Има обаче и големи испански университети, които не предлагат нито програми, нито специализации по АВП. Такъв е случаят с Университета на Саламанка, който е известен с традициите си в преподаването на превод и в момента наистина предлага отделна бакалавърска програма „Устен и писмен превод“, но в нея има само един избираем курс по АВП (с английски) и още няколко, също избираеми, които не са основополагащи (аудиоописание, локализация). В същото време за академичната 2024-2025 г. университетът предлага само една обща МП по превод – „Превод и межкултурна медиация“, но в нея не е включена специализация по АВП.

Ако трябва да обобщим, можем да кажем, че днес в Испания АВП се изучава предимно в магистърската степен, често в специализирани магистърски програми, които предлагат изключително разнообразни курсове. На практика дипломираните магистри по аудиовизуален превод имат много широко поле за трудова реализация, тъй като притежават компетенциите да превеждат значителен набор от видеопродукти – от игрални и телевизионни филми до видеоигри и най-различни мултимедийни продукти. Като цяло в тези програми се очертават две определени тенденции – към свързване на академичното обучение с бизнеса и за подготовка на специалисти, които притежават уменията да превеждат за хора с различни слухови и зрителни увреждания.

Венета Сиракова

За придобиването обаче на цялата тази палитра от знания и умения се изисква своеобразен преподавателски подход и затова ще се спрем по-подробно на учебните програми на МП по АВП в някои от големите испански университети.

Преди това обаче е важно да разгледаме накратко същността и придобиването на професионалната ПК, към което се стремят университетските програми. Още през 1998 г. изследователската група *PACTE* (*Process in the Acquisition of Translation Competence and Evaluation*), обединила тогава учени и преподаватели по превод от Автономния университет на Барселона, предлага първия си модел за ПК, който по-късно е преработен до модела *PACTE 2003* и периодически се актуализира. Този модел обхваща пет т. нар. подкомпетенции (или компетенции, както обичайно се наричат в преводознанието) и редица психофизиологични компоненти: 1) Двуетична (под)компетенция – прагматичните, социолингвистичните, текстуалните и лексико-граматичните знания, необходими за комуникацията на два езика; 2) Екстралингвистична (под)компетенция – общите знания за света и за конкретни области; 3) Преводаческа (под)компетенция – познаване на принципите, които ръководят превода, както и професионалните му аспекти, като трудов пазар, видове поръчки и пр.; 4) Инструментална (под)компетенция – познания, свързани с използването на източниците на информация и информационните технологии в сферата на превода; 5) Стратегическа (под)компетенция – познания за гарантиране на ефикасността на преводаческия процес и разрешаване на проблемите в него (избор на най-подходящия метод на превод, оценка на процеса и частичните резултати с оглед на крайната цел, задействане на различните (под)компетенции и компенсирание на недостатъците им, откриване на проблемите в превода и прилагане на техники за решаването им); 6) Психофизиологични компоненти – памет, възприятия, внимание, емоции, интелектуално любопитство, мотивация, креативност, логическо мислене, способност за анализ и синтез и пр. (Уртадо Албир 2017: 38-41; Уртадо Албир и др.

ПРАКТИКИ В
ПРЕПОДАВАНЕТО
НА АУДИОВИЗУАЛЕН
ПРЕВОД. ОПИТЪТ НА
ИСПАНИЯ

2022: 25-31). Работата на групата *PASTE* намира своето продължение в проекта „Уточняване на компетенциите в придобиването на преводаческа компетентност (НАСТ)“, осъществен през периода 2015-2018 г., чиято цел е да установи нива на владеење на съответните компетенции в писмения превод като първа стъпка към създаването на обща референтна рамка в сферата на превода, съпоставима с Общата европейска езикова рамка (ОЕЕР) (Уртадо Албир и др. 2022: 11-15).

Професионалната преводаческа компетенция е подробно описана и в проекта Европейска магистърска степен по превод (*European Master's in Translation – EMT*), чиято цел е да подобри качеството на обучението на студентите в магистърските програми по превод, за да могат те по-лесно да се интегрират на трудовия пазар. В актуализираната през 2022 г. рамка за ПК са определени пет основни области, в които тя трябва да се развива: 1) Език и култура (Транскултурна и социолингвистична компетенция и комуникативни умения) – всички общи или специфични за езика лингвистични, социолингвистични, културни и транскултурни знания и умения на студентите по превод; 2) Превод (Стратегическа, методологична и тематична компетенция) – съвкупност от всички стратегически, методологични и тематични компетенции, които влизат в действие по време на превода – от анализа на текста до крайните процедури за контрол на качеството; 3) Технологии (Инструменти и приложения) –познания за всички налични преводачески технологии; 4) Личностна и междуличностна компетенция – всички общи умения, които подобряват пригодността на завършилите студенти да си намерят работа; 5) Предоставяне на услуги – разнообразни умения за предоставяне на езикови услуги в професионален контекст – от работата с клиенти и потребители до извършването на проектна дейност (ЕМТ 2022).

Както може да се види, двата модела включват редица общи компетенции, но експертите от групата *PASTE* обръщат повече внимание на самия превод

Венета Сиракова

като процес и резултат, докато рамката с компетенциите на *ЕМТ* е по-насочена към трудовия пазар и към професионалната реализация на студентите, което може да се обясни с повишеното търсене и предлагане на преводачески услуги за аудиовизуални продукти през последните години.

Друг проблем е свързан с придобиването на професионална ПК. Участниците в проекта *PACTE* са направили през 2011 г. емпирично проучване в областта на неспециализирания превод за три специфични (под)компетенции – преводаческата, инструменталната и стратегическата, и са констатирали, че придобиването на професионална ПК е динамичен процес, който се развива спираловидно. С течение на времето се комбинират и прегрупират вътрешните и външните ресурси за решаване на преводаческите проблеми: вътрешни са езиковите и извънезиковите знания, познанията в областта на превода и когнитивните стратегии, а външни са инструменталните. Освен това (под)компетенциите се развиват и реструктурират, като промените в тях не протичат успоредно, а най-съществено значение има стратегическата (под)компетенция, защото именно тя контролира процеса на превода, активизира останалите (под)компетенции за решаване на преводаческите проблеми и служи за оценка на крайните решения (Уртадо Албир и др. 2022: 36-40).

Посочените дотук теоретични постановки за професионалната ПК и нейното придобиване служат за основа, върху която се изгражда специфичната ПК, необходима за АВП. Можем да установим какъв подход избират испанските преподаватели по АВП за постигане на тази цел, като проследим какви курсове предлагат специализираните програми по АВП в няколко испански университета, какви са тематичните им планове и върху кои дейности поставят акцент. Следвайки преводаческите компетенции на Европейската магистърска степен по превод (*ЕМТ*), които са съобразени с бързо променящите се условия на труд на преводачите в Европа и с новите изисквания на тру-

ПРАКТИКИ В
ПРЕПОДАВАНЕТО
НА АУДИОВИЗУАЛЕН
ПРЕВОД. ОПИТЪТ НА
ИСПАНИЯ

довия пазар в тази област, разглеждаме четири актуални магистърски програми, предложени от шест влиятелни университета – от Автономния университет на Барселона, Университета „Комплутенсе“ в Мадрид, Мадридския автономен университет, Европейския университет във Валенсия, Висшия институт за лингвистични изследвания и превод (ISTRAD) в Севиля и Мадридския университет за дистанционно обучение (UDIMA), и се получава следната картина:

1. Постигането на обща компетенция в областта на езика и културата (Транскултурна и социолингвистична компетенция и комуникативни умения) не е основна цел на МП по АВП, тъй като те са специализирани и надграждат вече придобитите в бакалавърската степен лингвистични, социолингвистични, културни и транскултурни знания и умения на студентите, но така или иначе обръщат сериозно внимание както на културните елементи и конвенции, които са застъпени в аудиовизуалния текст, така и на конвенциите на неговите жанрови разновидности. С цел да се идентифицират тези особености се предлагат разнообразни курсове, които включват не само историята на самия АВП с неговите културни аспекти и идеология, но и преглед на възникването и развитието на всички негови модуси (дублаж и *voice-over*, субтитриране и пр.), нуждата от езикова коректност (географски диалекти, стилистични регистри, социолекти и пр.), характеристиките на кинематографичния език, на мултимедийните продукти и на видеоигрите, съдържанието на сценариите, историята на синхронното и асинхронното субтитриране, като особено внимание се отделя на субтитрирането за хора с увреждания, разпространението на аудиоописанията в различна среда (кино, телевизия, театър, музеи и др.) и изясняване на понятието „езикова достъпност“, развитието на локализацията в рамките на т. нар. процес GILT (глобализация-интернационализация-локализация-превод) с нейните културни, езикови и технически конвенции, възникването и разпространението на технологиите за машинен превод въз основа на основ-

Венета Сиракова

ните концепции на обработката на естествения език (*Natural Language Processing - NLP*), и пр. Интересен щрих за постигане на транскултурна и социолингвистична компетенция е идентифицирането в една от разглежданите програми на езиковите и дискурсивни форми, които представят нетрадиционни сексуалности/ЛГБТ идентичности, и пресичането на оста на половото неравенство с други оси на неравенство.

2. Компетенцията в областта на превода (Стратегическа, методологична и тематична компетенция) – очевидно най-важната от всички компетенции, е широко застъпена в програмите по АВП в Испания. Нека проследим как се придобива тя за двете основни разновидности на този вид превод.

2.1 Дублаж (пълен дублаж и *voice-over*)

Преводът за пълен дублаж и *voice-over* е засегнат в различна степен в отделните програми. На места пълният дублаж се изучава заедно със стандартното субтитриране, а преводът от типа *voice-over* – заедно със субтитрирането на живо, като може да се предположи, че това необичайно на пръв поглед разпределение е обусловено от жанровото приложение на тези техники в Испания и различната им степен на използваемост: пълният дублаж и/или субтитрирането се прилагат обичайно за цялата филмова и телевизионна продукция, докато техниката на *voice-over* е ограничена главно до документалното кино, репортажите и реалити форматите. В други университети преводът и за дублаж, и за *voice-over* се преподава в рамките на един курс или модул, а в трети курсовете за дублаж са разпределени в два модула: единият се организира от партньорски фирми и е посветен на самия процес по озвучаване на аудиовизуалния текст и по локализация, като може да включва и упражнения по самозапис (самостоятелни записи на студентите на дублиран текст, озвучаване на видеа, създаване на аудиокниги и на други аудиопродукти), докато вторият модул изучава задълбочено особеностите на дублажа като разновидност на АВП и като професионална дейност.

2.2 Субтитриране

От самото начало трябва да се обърне внимание на факта, че в испанските университети преподаването на техниките за субтитриране е неразривно свързано с особеностите на субтитрирането за хора с увреден слух. Както вече споменахме, някъде стандартното асинхронно субтитриране се преподава заедно с дублажа, докато на субтитрирането за хора с увреден слух се посвещават отделни курсове, които могат да се комбинират с преподаване на особеностите на превода при т. нар. аудиоописание за хора с нарушено зрение, а курсовете за *voice-over* се обединяват със субтитрирането на живо. На други места се предлагат два отделни курса за конвенционално субтитриране и за превод, свързан с достъпността на хора с увреждания, а в трети университети аудиоописанието се разглежда отделно. Като цяло субтитрирането във всичките му разновидности е много широко представено. Курсовете включват практически всичките му аспекти: от общите му особености през запознаване с протоколите за субтитриране, с видеоредакторите и с процеса по изработване на субтитрите и тяхното вграждане в аудиовизуалния продукт – сегментиране и подготовка на текста, локализация и технически особености като синхронизация със звука и видеото, технически параметри като брой символи на ред, времеви код, спецификации за форматиране на файлове със субтитри и пр., до проблемите, свързани с езиковите конвенции, културните елементи, диалектите или хумора. Представят се и други форми на субтитриране като субтитри за кинофестивали, опери, театрални представления и мюзикъли, субтитри в 360° и виртуална реалност, дори субтитри за смартчасовници. В някои програми се отделя значително внимание и на синхронното субтитриране в реално време.

3. Компетенцията в сферата на технологиите (Инструменти и приложения) включва всички знания и умения за прилагане на технологиите както за стандартен, така и за машинен превод. Тази компетенция също е широко застъпена в разглежданите испански

Венета Сиракова

МП по АВП. Подобни курсове има във всички университети, като в тях новите технологии се изучават от най-различен ъгъл в зависимост от спецификата на превода: основни компютърни инструменти, които се използват най-често в професията, както и постредактиране на преводи, извършени чрез машинен превод; интернет като среда за комуникация (ресурси за АВП, техники за рекламиране на уеб страница и присъствие в социалните мрежи), технологии за проследяване на погледа (*eye-tracking*) и за обработка на естествения език (*NLP*) с цел изясняване на логиката на функциониране на технологиите за машинен и за асистиран превод (от човек или компютър), лингвистични инструменти за подпомагане на преводача в областта на превода и локализацията, текстови редактори и пр. Засега единствено изкуственият интелект е останал извън обсега на обучение по АВП в посочените университети.

4. Личностна и междуличностна компетенция – всички общи умения на студентите, които ще им помогнат в професионалната реализация (управление на времето, на когнитивното натоварване и на стреса, умения за индивидуална и екипна работа във виртуални, мултикултурни и многоезични групи, отговорно използване на социалните медии за професионални цели, самооценка и развитие на компетенциите и уменията си, признаване на нуждата от учене през целия живот и пр.).

Развиването на тази специфична компетенция не е описана отделно в учебните планове на разглежданите магистърски програми, но навсякъде се изготвят практически проекти – индивидуални и групови, и за тяхната реализация съответните курсове включват в целите си усвояването на техники за съвместно учене и участие в общи форуми на специализирани учебни платформи.

5. Компетенцията за предоставяне на услуги, включваща най-различни умения за предоставяне на езикови услуги според нуждите на клиентите, възло-

ПРАКТИКИ В
ПРЕПОДАВАНЕТО
НА АУДИОВИЗУАЛЕН
ПРЕВОД. ОПИТЪТ НА
ИСПАНИЯ

жителите и потребителите – от воденето на преговори до управлението на проекти и осигуряването на качество, също намира своето място в програмите на АВП в шестте испански университета. Навсякъде студентите се запознават с проблемите на трудовия пазар, с профила на потребителите на съответния вид превод, с нормативната уредба и законите, с професионалната среда, с трудовите условия и с актуалните тарифи за заплащане на преводаческия труд, като същевременно участват и в професионални мрежи и форуми, където действащи преводачи споделят опит и ресурси. Освен това всички програми предвиждат стажове в звукозаписни студия, където студентите работят в реална трудова среда, а на места изготвят курсови проекти под прякото ръководство на професионалисти от индустрията. Обикновено за придобиването на тази компетенция учебните планове предлагат отделни курсове.

В заключение може да се направи изводът, че към обучението по АВП в Испания се подхожда извънредно сериозно: както стана ясно, много от големите испански университети предлагат специализирани магистърски програми по АВП, а обучението в тях се провежда всеобхватно и задълбочено, като прави впечатление насочеността на учебните им планове главно към съвременните форми на този вид превод и към активното използване на новите технологии в преводния процес. Други техни важни характеристики са осъществяването на пряка връзка с бизнеса под формата на съвместни проекти, стажове и привличане на професионални преводачи в процеса на обучението, както и подчертаният интерес към осигуряване на достъпност на преведените аудиовизуални продукти за хората с увреждания чрез подготовка на компетентни кадри в тази област.

Венета Сиракова

Библиография

- Автономен университет на Барселона, МП „Аудиовизуален превод“. Universidad Autónoma de Barcelona. Máster Universitario en Traducción Audiovisual. Retrieved from <https://shorturl.at/Smqrn>
- Диас Синтас, Х. (2008). Díaz Cintas, J. Introduction. The Didactics of Audiovisual Translation. *The Didactics of Audiovisual Translation*. Ámsterdam / Filadelfia: John Benjamins, 1-17.
- Диас Синтас, Х., Мас Лопес, Дж., Отеро, П. (2007). Díaz Cintas, J. Mas López, J., Orero, P. Reflexiones en torno a la enseñanza de la traducción audiovisual en España. Propuestas de futuro. *Inmigración, cultura y traducción: reflexiones interdisciplinares*. Terrassa: Editorial Bahá'i, 685-692.
- Европейска магистърска степен по превод (ЕМТ) (2022). European Master's in Translation (EMT). Competence Framework. Retrieved from https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_2022_en.pdf
- Европейски университет на Валенсия. МП „Аудиовизуален превод“. Universidad Europea. Máster de Formación Permanente en Traducción Audiovisual. Valencia. Retrieved from <https://universidadeuropea.com/master-traduccion-audiovisual-valencia/>
- Ламбова, А., Мичев, Ст. (2018). Някои проблеми при превода на филмов текст за дублаж (от немски и испански на български език). *Годишник „Чужди езици и култури“ Т. 1, 2018; (ONLINE): Юбилейно издание в чест на 70-ата годишнина на проф. д.н. Мария Грозева*. София: Издателство на НБУ, 359-384. Retrieved from <https://shorturl.at/lvrRK>
- Майорал, Р. (2001). Mayoral, R. Campos de estudio y trabajo en traducción audiovisual. *La traducción para el doblaje y la subtitulación*. Duro Moreno, M. (Ed.). Madrid: Cátedra, 19-46. Retrieved from https://www.ugr.es/~rasensio/docs/Campos_TAV.pdf
- Мичев, Ст. (2013). За основните характеристики на аудиовизуалния филмов текст. *Чуждоезиковото обу-*

ПРАКТИКИ В
ПРЕПОДАВАНЕТО
НА АУДИОВИЗУАЛЕН
ПРЕВОД. ОПИТЪТ НА
ИСПАНИЯ

чение днес (*Юбилеен сборник по повод 65-годишнината на проф. Павлина Стефанова*). София: Издателство на НБУ, 312-322.

Университет „Комплутенсе“ в Мадрид и Мадридски автономен университет. МП „Аудиовизуален превод и локализация“. Universidad Complutense de Madrid y Universidad Autónoma de Madrid. Máster Interuniversitario en Traducción Audiovisual y Localización (UCM-UAM). Retrieved from <https://www.ucm.es/travloc/presentacion>

Висш институт за лингвистични изследвания и превод (ISTRAD) в Севиля и Мадридски университет за дистанционно обучение (UDIMA). МП „Аудиовизуален превод“. Instituto Superior de Estudios Lingüísticos y Traducción (ISTRAD) y Universidad a Distancia de Madrid (UDIMA). Máster en Traducción Audiovisual. Retrieved from <https://www.mas-traduvisual.com/>

Университет на Гранада. МП „Професионален превод“. Universidad de Granada. Máster Universitario en Traducción Profesional. Retrieved from <https://masteres.ugr.es/informacion/titulaciones/master-universitario-traduccion-profesional>

Университет на Саламанка. МП „Превод и межкултурна медиация“. Universidad de Salamanca. Máster Universitario en Traducción y Mediación Intercultural. Retrieved from <https://www.usal.es/master-traduccion-y-mediacion-intercultural>

Уртадо Албир, А. (2017). Hurtado Albir, A. (ed.). *Researching Translation Competence by PACTE Group*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Уртадо Албир, А., Кузник, А., Родригес-Инес, П. (2022). Hurtado Albir, A., Kuznik, A., Rodríguez-Inés, P. Introducción. La competencia traductora y su adquisición. *Hacia un marco europeo de niveles de competencia en traducción. El proyecto NACT del grupo PACTE. Towards a European framework of competence levels in translation. The PACTE group's NACT project. MonTI Special Issue 7*, 11-40.

Венета Сиракова

- Фойс, Е. (2012). Fois, E. Audiovisual translation and adaptation: theory and practice. *Between. Journal of the Italian Association for the Theory and Comparative History of Literature*, 2 (4). Retrieved from <https://ojs.unica.it/index.php/between/article/view/835>
- Чауме, Ф. (2008). Chaume, F. Teaching synchronisation in a dubbing course. Some didactic proposals. *The Didactics of Audiovisual Translation*. Ámsterdam / Filadelfia: John Benjamins, 129-140.